

Tadeusz Marszał, *Szadkowski słownik biograficzny.
Średniowiecze i renesans,*
Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012, ss. 188

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/KLIO.2014.011>

Wydawanie słowników biograficznych to niewątpliwie pożyteczna inicjatywa. W ostatnich latach na rynku wydawniczym pojawiło się wiele takich pozycji, w tym także te poświęcone miastom. Obok kilkutomowych wydawnictw przedstawiających biogramy wybitnych osobistości większych miast, takich jak Bydgoszcz, Toruń czy Włocławek², opracowań słownikowych doczekały się też miasta mniejsze, takie jak np. Wieluń czy Dobrzyń³. Recenzowana praca wpisuje się niewątpliwie w ten nurt.

Szadkowski słownik biograficzny nie jest jak większość tego typu wydawnictw dziełem zbiorowym. Ma on tylko jednego autora i nie jest nim w dodatku zawodowy historyk. Tadeusz Marszał, który podjął się próby opracowania biogramów znamienitych przedstawicieli Szadku doby średniowiecza i czasów wczesnonowożytnych (faktycznie z okresu od początku XV do początku XVII wieku) jest bowiem geografem, profesorem Uniwersytetu Łódzkiego, który ma jednak w swoim dorobku kilka publikacji z zakresu historii, w tym wydaną w 1995 r. monografię miasta.

Książka, poza wstępem, podzielona jest na pięć rozdziałów, a całość kończy słownik pojęć i terminów używanych w XIV–XVI wieku, wykaz literatury i streszczenie w języku angielskim. W rozdziale pierwszym

² Zob.: *Bydgoski słownik biograficzny*, red. Janusz Kutta, t. 1–6, Bydgoszcz 1994–2000; *Toruński słownik biograficzny*, red. Krzysztof Mikulski, t. 1–6, Toruń 1998–2010; *Włocławski słownik biograficzny*, red. Stanisław Kunikowski, t. 1–6, Włocławek 2004–2011.

³ *Wieluński słownik biograficzny*, red. Zbigniew Szczerbik, Zdzisław Włodarczyk, t. 1, Wieluń 2012; M. Krajewski, *Dobrzyński słownik biograficzny. Ludzie europejskiego regionu*, Włocławek 2002.

(s. 9–22) T. Marszał podjął próbę przedstawienia społeczności Szadku w XV–XVI wieku. Rozdział drugi (s. 23–54) zawiera różnej objętości biografie 21 wybitnych szadkowian doby średniowiecza i renesansu, które ułożone zostały w porządku chronologicznym. Trzy następne rozdziały poświęcone zostały kolejnym trzem wybitnym szadkowianom. W rozdziale trzecim (s. 55–88) przybliżona została postać XV-wiecznego prawnika i dyplomaty Jakuba z Szadka, w czwartym (s. 89–134) astrologa, historyka nauki i bibliofila Mikołaja Prokopowicza z Szadka, natomiast bohaterem piątego rozdziału (s. 135–156) został śpiewak i kompozytor Tomasz Szadek. Wyniki badań na tych trzema postaciami T. Marszał publikował już wcześniej w latach 2002–2009⁴.

Książka T. Marszała nie jest wolna od błędów. W rozdziale pierwszym (s. 13, przypis 19) autor informuje, że

Już w XIV w. w Szadku były osoby posiadające pewne wykształcenie, o czym świadczy np. zachowany w rękopisie w Bibliotece Kórnickiej wykaz świadków (i ich zeznań, 126 osób) w toczonym w 1339 r. w Warszawie sporze z zakonem krzyżackim, wśród których znajdują się osoby z Szadku [...].

Odwoływanie się do rękopisu z Kórniku nie wydaje się jednak w tym przypadku konieczne. Dokumenty procesu z 1339 r. zostały bowiem wydane jeszcze w XIX wieku drukiem⁵. Dodajmy także, że szadkowianie, którzy złożyli zeznania podczas procesu zostali już w literaturze dostrzeżeni⁶. Dyskusyjne wydaje się poza tym zaliczenie wszystkich przedstawicieli Szadka zeznających w procesie do grona osób wykształconych. Jako

⁴ Zob.: T. Marszał, *Tomasz Szadek – kompozytor, śpiewak, ksiądz*, „Biuletyn Szadkowski” 2002, t. 2, s. 7–26; idem, *Jakub z Szadka – ksiądz, dyplomata i prawnik*, „Biuletyn Szadkowski” 2008, t. 8, s. 5–30; idem, *Mikołaj Prokopowicz z Szadka – astrolog, astronom, historyk nauki, miłośnik i znawca książek*, „Biuletyn Szadkowski” 2009, t. 9, s. 5–36.

⁵ *Lites ac res geste inter Polonos Ordinemque Cruciferorum* (dalej: *Lites*), t. 1 (wyd. 2), ed. I. Zakrzewski, Poznań 1890.

⁶ Zob.: W. Sieradzan, *Świadomość historyczna świadków w procesach polsko-krzyżackich w XIV i XV wieku*, Toruń 1993, s. 173–174, 179–180, 194, 216, 222.

litteratus wymieniony został wszak tylko Gocwin Rykalicz⁷. Wobec braku odpowiednich źródeł trudno do tego grona zaliczyć pozostałych⁸.

W tym samym rozdziale (s. 19–21), T. Marszał zestawiał w tabeli studentów z Szadku i okolic, którzy zapisali się do wszechnicy krakowskiej w XV wieku. Autor opracował ją na podstawie wydanego w latach siedemdziesiątych XX wieku indeksu studentów Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku⁹. Nie znał niestety wydanej w 2004 roku metryki Uniwersytetu w Krakowie¹⁰, która to właśnie powinna stanowić podstawę jego dociekań. T. Marszał w swym zestawieniu pominął pięciu szadkowian, choć do uniknięcia przynajmniej niektórych błędów wystarczyłaby uważna lektura indeksu studentów, na podstawie którego autor zdecydował się opracować tabelę. Pominięci szadkowianie zapisani na Uniwersytet w Krakowie to: odnotowany w 1408 roku „Stanislaus Martini de Szadek”¹¹, w 1413 roku „Nicolaus Blasii de Szadek”¹², w 1435 roku „Laurencius Andree de Szadek”¹³, w 1438 roku „Paulus de Szadeck”¹⁴ i w 1460 roku „Nicolaus Laurencii de Szadecz”¹⁵.

⁷ Zob.: Lites, s. 270. Na jego temat zob. też: J. Bieniak, „*Litterati*” *świeccy w procesie warszawskim z 1339 roku*, [w:] *Cultus et cognito. Studia z dziejów średniowiecznej kultury*, Warszawa 1976, s. 97–106, tu: s. 105.

⁸ Mowa tu o krawcu Arnaldzie (zob. W. Sieradzan, op. cit., s. 173–174, nr 7), mieszczanach: Franciszku (ibidem, s. 179, nr 27), Kuncze Kitelu (ibidem, s. 194, nr 87) i sołtysie z Wilamowa (również mieszczaninie) Zolmanie (ibidem, s. 222, nr 199) oraz plebanie Waławie (ibidem, s. 216, nr 175).

⁹ *Indeks studentów Uniwersytetu Krakowskiego 1400–1500*, oprac. J. Zathej, J. Reichan, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974.

¹⁰ *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508*, t. I–II, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska przy współpracy R. Grzesika, Kraków 2004.

¹¹ Ibidem, s. 66;

¹² *Metryka...*, s. 79; *Indeks...*, s. 212 – tu nieprawidłowo odczytane miasto (*Szandec*).

¹³ *Metryka...*, s. 171; *Indeks...*, s. 163. T. Marszał niesłusznie uznał, że zapisał się na uniwersytet w 1436 r.

¹⁴ *Metryka...*, s. 183; *Indeks...*, s. 243. Określony został w metryce jako *confessor regis, plebanus in Prošowic*; szerzej o nim zob.: U. Borkowska, *Królewscy spowiednicy*, [w:] *Ludzie, Kościół, wierzenia. Studia z dziejów kultury i społeczeństwa Europy Środkowej (średniowiecze – wczesna epoka nowożytna)*, red. W. Iwańczak, S. K. Kuczyński, Warszawa 2001, s. 187, nr 11. Mimo że T. Marszał nie znał tych prac, skreślił na kolejnych stronach (s. 42) jego biogram.

¹⁵ *Metryka...*, s. 284; *Indeks...*, s. 221.

Kilku uzupełnień wymagają też biogramy zamieszczone w rozdziale drugim. T. Marszał, przedstawiając sylwetkę Stanisława Piórko z Szadka, syna Piotra (s. 26–27), pominął szereg źródeł proveniencji papieskiej publikowanych w *Bullarium Poloniae*. W biogramie duchownego autor podaje, że Stanisław z Szadka w latach 1403–1405 był wikariuszem katedralnym w Gnieźnie. W świetle dostępnych źródeł jego obecność w charakterze wikariusza przy katedrze gnieźnieńskiej możemy wydłużyć aż do 1411 roku¹⁶. Dzięki źródłom z tego tylko wydawnictwa wiemy również, że osiągnął, bądź starał się o szereg kolejnych beneficjów: plebana „in Rzeszotharzewo (Resotarzewo, Rzesotarzewo)” w diecezji gnieźnieńskiej, kanonika gnieźnieńskiego, poznańskiego i krakowskiego oraz plebana w Spicymierzu (lata 1411–1425). Starał się objąć lub osiągnął jeszcze kolejne beneficja: notariusza, wówczas jeszcze elekta poznańskiego Andrzeja Łaskarzycy z Gosławic, kanonika i prepozyta uniejowskiego, archidiakona i kustosza poznańskiego oraz kustosza gnieźnieńskiego¹⁷. T. Marszał z przywołanych wyżej informacji wiedział jedynie o posiadanych kanoniach w Krakowie, Poznaniu i Gnieźnie, choć i te informacje nie były pełne. Wątpliwa wydaje się również data śmierci Stanisława podana przez T. Marszała (1430). Duchowny zmarł bowiem najpewniej między 11 lipca 1425 a 1 grudnia 1426 roku¹⁸. Szczegółowe zbadanie kariery Stanisława to ważne zadanie dla następnych badaczy, mimo że biogram duchownego, niestety nie bez luk, kilka lat temu opracowała już Anna Jabłońska¹⁹. Pracy tej T. Marszał niestety nie znał. Autor *Słownika* nie uwzględnił również książki Ireny Sułkowskiej-Kuraś o dokumentach królewskich w latach 1370–1444. Znajomość jej treści pomogłaby autorowi w pełniejszym opisanu działalności Mikołaja Bruchrinka (s. 29–30)²⁰. Nie możemy poza tym wykluczyć, że Jan z Szadka (s. 31–35), kolejny z bohaterów drugiego rozdziału pracy T. Marszała, jest

¹⁶ *Bullarium Poloniae*, t. 3: 1378–1417, ed. I. Sułkowska-Kuraś, S. Kuraś, Rzym–Lublin 1988, nr 1318.

¹⁷ Zob.: ibidem, indeks, s. 294; t. 4 1417–1431, ed. I. Sułkowska-Kuraś, S. Kuraś, H. Wajs, Rzym–Lublin 1992, indeks, s. 565.

¹⁸ A. Jabłońska, *Kapituła uniejowska do początku XVI wieku*, Kielce 2005, s. 114.

¹⁹ Ibidem, s. 113–114.

²⁰ Zob.: I. Sułkowska-Kuraś, *Dokumenty królewskie i ich funkcja w państwie polskim za Andegawenów i pierwszych Jagiellonów 1370–1444*, Warszawa 1977, s. 202, nr 15.

tożsamy ze zmarłym przed 7 lutego 1465 r. Janem, plebanem w Obrazowie, kanonikiem i oficjałem sandomierskim, sędzią *in spiritualibus* sandomierskim oraz kanonikiem kieleckim²¹.

W biogramie Gabriela z Szadka, syna Feliksa (s. 48–52) nie do końca precyzyjne są dane dotyczące jego aktywności w poznańskiej kapitule katedralnej. Brakuje tu przede wszystkim odwołania się do badań Konrada Lutyńskiego, który szczegółowo przyjrzał się XVI-wiecznym dziejom korporacji²². Z pracy tej dowiadujemy się bowiem, że Gabriel z Szadka posiadał kanonię *fundi* Jankowo w latach 1571–1584²³. Wiemy również, że w 1571 r. w momencie instalacji Gabriela na kanonię poznańską został on zwolniony z opłaty *pro iucundo ingressu*, co tłumaczono kosztami, jakie Gabriel poniósł w związku z przeprowadzką z Krakowa do Poznania²⁴. Dodajmy również, że w 1580 r. Gabriel z Szadka odnotowany został jeszcze jako trybunalista (sędzia)²⁵.

Cały rozdział trzeci (s. 55–88) T. Marszał poświęcił osobie dyplomaty i prawnika Jakuba z Szadka. Szkoda, że autor nie wykorzystał najnowszych ustaleń Leszka Poniewozika, który badał karierę Jakuba w związku z pracami nad składem osobowym średniowiecznej kolegiaty sandomierskiej²⁶. Znajomość tej pracy pozwoliłaby uzupełnić biogram Jakuba. Dzięki badaniom L. Poniewozika wiemy bowiem, że krewniakami Jakuba byli bliżej nie znani Mikołaj Swlek i Alber. T. Marszał nie wspomina również, że Jakub z Szadka w 1436 roku odnotowany został jako rektor szkoły kolegiackiej w Sandomierzu, a także, że w 1472 roku spierał się o kanonię uniejowską. Mało precyzyjnie, w odróżnieniu od wyników L. Poniewozika, zakresłał autor również ramy chronologiczne obejmowanych przez Jakuba godności kościelnych²⁷.

²¹ Por.: L. Poniewozik, *Pralaci i kanonicy sandomierscy w okresie średniowiecza*, Toruń 2004, s. 197–198, nr 64.

²² K. Lutyński, *Kapituła katedralna w Poznaniu w XVI wieku. Organizacja i majątek*, Poznań 2000.

²³ Ibidem, s. 74.

²⁴ Ibidem, s. 100, przypis 382.

²⁵ Ibidem, s. 120.

²⁶ L. Poniewozik, op. cit., s. 193–195, nr 56.

²⁷ Ibidem.

Ostatnią uwagą jest niezbyt fortunne przedstawienie przez T. Marszałę wykorzystanej literatury (s. 175–186). Przemieszanie wydawnictw źródłowych z opracowaniami trudno bowiem uznać za postępowanie właściwe.

Mimo tych kilku uwag i uzupełnień, *Szadkowski słownik biograficzny*, jako wydawnictwo skierowane przede wszystkim do zainteresowanej historią miasta społeczności lokalnej z pewnością spełni swą ważną funkcję.

Radostaw Krajniak (Toruń)